

DELOVANJE LJUBLJANČANA A. STEINHAUSERJA NA FILIPINIH 1643—1648

ZMAGO SMITEK

O življenju in delu Adolfa Steinhauserja so nam bili doslej znani le skopi podatki.¹ Za našo kulturno zgodovino je pomemben zato, ker je bil prvi jezuit s slovenskega ozemlja, za katerega vemo, da je odšel v misijone, čeprav so bile prve slovenske prošnje za odhod (»indipetae«) datirane že vsaj deset let prej (npr. Jakob Ramusch ali Ramovz iz Ljubljane, 7. maja 1631).² Poleg Steinhauserja najdemo na slovenskem narodnostnem ozemlju le še dva jezuitska misijonarja, ki sta v 17. in 18. stoletju delovala na Filipinih, vendar sta bila oba z etnično mešanega zahodnega in severnega obrobja: Jožef Sancini ali Zanzini iz Trsta in Anton Rauscher iz Hüttenberga pri Brežah na Koroškem.³

Avgusta 1986 sem med raziskovanjem v Archivo general de Indias v Seville našel še nekatere nove podatke, ki nam osvetljujejo zadnja leta Steinhauserjevega življenja. V španskih virih je omenjen kot Adolfo de Steinhauser, Steinhausen, tudi popačeno Oestaynauser, ali s španskim imenom, ki si ga je nadel na Filipinih, Adolfo de Pedrosa.

Adolf Steinhauser je bil po jezuitskih virih rojen 29. novembra 1613 v Ljubljani, v krstno knjigo ljubljanske stolnice pa je bil vpisan »zadnjega dne v mesecu«, t. j. 30. novembra.⁴ Krstni botri so mu bili David Panthaleon, Georgius Müllner in Margareta Eppich. Oče Martin (Mert) Steinhauser je prebival v Ljubljani vsaj že leta 1612, ko ga omenjajo arhivski viri.^{4a} Mati Barbara Steinhauser pa je med leti 1617 in 1622 plačevala hišni davek za stavbo v Gosposki ulici 6, ki jo je podedovala.^{4b} V avstrijsko jezuitsko provinco je Steinhauser vstopil 17. novembra 1630.⁵

V pismu, datiranim 28 aprila 1640 na Dunaju, je zaprosil za odhod v misijone v »Indijo«.⁶ Tako so tedaj imenovali vse kolonialne posesti v Aziji in Ameriki. Določen je bil za Filipine, k čemer je nedvomno prispevala tudi njegova nadarjenost za matematiko in njegovo poznavanje vojaške utrdbene arhitekture. Leta 1643 je (verjetno prek Španije) pripotoval v Manilo, Njegovo prvo delovišče je bilo na južnem filipinskem otoku Jolo, znanem po nasadih riža, bogatih loviščih rib in nahajališčih bisserov, ambre in slonovine.⁷ Španci so hoteli otok spremeniti v svoje trgovsko in vojaško oporišče, bojeviti muslimanski Mori, prebivalci otoka, pa so se povezali proti Špancem s holandskimi kolonialnimi oblastmi v Bata-

viji, današnji Džakarti. Tako je leta 1645 ob podpori holandskih vojnih ladij prišlo do napada domačinov na španske utrdbe. O tem dogodku poročajo tedanji španski dokumenti naslednje: »Princ Salicala, naslednik kralja otoka Jolo, odkriti sovražnik Špancev, je vzpostavil stike s Holandci, ki naj bi mu bili pomagali, da bi se otresel španskega jarma. Holandci so ta predlog radi sprejeli. Glede na poročila o maloštevilnosti naših sil, ki so jih Holandci dobili od Jolojcev, so menili, da sta dovolj dve ladji, da bi premagali Špance.«⁸ Steinhauser, ki je bil tedaj na otoku skupaj s španskim jezuitom Bernardinom Alisénom, je sodeloval pri utrjevalnih delih in s tem veliko prispeval k zavrnitvi napada.⁹ Španci so nato sklenili premirje in umaknili vojaško posadko, obdržali pa pravico do nadaljevanja misijonarskega dela na otoku.¹⁰

Steinhauser je bil po teh dogodkih že kmalu premeščen na skrajni jugozahodni del filipinskega otoka Mindanao, blizu mesta Zamboanga. Tam je deloval med Subani, staromalajskim ljudstvom, ki je bilo zaradi svoje manistične religije (kult prednikov, pomanjkanje verskih predstav o višjih božanstvih) bolj dovzetno za krščanstvo kot muslimani. Vendar so se tudi tod začeli upori proti Špancem. Španski kronist Francisco Combés omenja, da je tedaj skupaj s Steinhauserjem preživel velike nevarnosti.¹¹ O razmerah v Steinhauserjevem misijonu piše: »Nekateri hudodelski in pobegli domačini so terorizirali okolico in vznemirjali dobre ljudi. Med temi je bil poglavar iz Rio Sibuco, o katerem je bilo znano, da je ubil vsakogar, ki mu je prišel na pot. Nameraval je umoriti očeta Adolfa de Pedrosa Steinhauserja in je na veliko proslavljal smrt Ivana del Campo.«¹² Pred takšnimi in podobnimi naklepi se je Steinhauser umaknil na sever otoka, v misijonsko postajo Dapitan, blizu mesta Iligana, upravnega središča istoimenskega okrožja. Zanimivo je, da je bil v Dapitanu več let rektor Jožef Sancini (Zanzini) iz Trsta, ki je prispel na Filipine isto leto kot Steinhauser.¹³ Dapitan je v 50. letih 17. stoletja štel okoli 200 družin.¹⁴ Prebivalci so bili prvi krščeni domačini na Mindanau in so uživali status svobodnjakov, oproščeni pa so bili tudi dajatev. Zato so bili njihovi odnosi s Španci prijateljski. V tem sorazmerno ugodnem okolju pa Steinhauser ni dolgo živel. Umrl je že 22. oktobra 1648, pred svojim 35. letom starosti in po petih letih življenja na Filipinih.

Ljubljčan Adolf Steinhauser je deloval na Filipinih v enem od najbolj dramatičnih obdobjih kolonialne zgodovine, ko je upore domačega prebivalstva proti Špancem spremljalo rivalstvo velikih evropskih pomorskih sil. Otok so pretresali tudi izbruhi ognjenikov in katastrofalni potresi (1645 in 1646; prvi je porušil tretjino stavb v Manili).¹⁵ Tedanja španska poročila govorijo o nazadovanju katolicizma na Filipinih.¹⁶

OPOMBE

1. Anton Huonder, *Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts*. Freiburg im Breisgau 1899, str. 172.

2. »Indipetae«, seznam prošenj članov avstrijske jezuitske province za odhod v misijone, tipkopis, v rimskem državnem arhivu izpisal p. Alojzij Kröss.

3. Zmago Šmitek, *Klic daljnih svetov*. Slovenci in neevropske kulture, Ljubljana 1986, str. 106—107 (na str. 99 tudi kratko o A. Steinhauserju).

4. Matica župnije sv. Nikolaja, fasc. 1, 1607—1614, Nadškofijski arhiv v Ljubljani. V nekaterih virih je zapisana tudi letnica 1614 (gl. Pablo

Pastells, *Catalogo de los documentos relativos a las islas Filipinas, existentes en el Archivo de Indias de Sevilla IX.*, Barcelona 1934, str. 124).

4 a *Protocoll der fürstlichen Hauptstadt Laibach*, Cod. I/22, Zgodovinski arhiv Ljubljana.

4 b Vladislav Fabjančič, *Knjiga ljubljanskih hiš in njih stanovalcev II.*, str. 514, Zgodovinski arhiv Ljubljana.

5. Francisco Combés, *Historia de Mindanao y Joló*, Madrid 1667 (nova izdaja Pablo Pastells, Madrid 1847, str. 728).

6. »Indipetae«...

7. Prim. Welt-Bott, 26. del, Wien 1748, str. 39.

8. Pablo Pastells, *Catalogo de los documentos... IX.*, str. 75.

9. Pablo Pastells, *Catalogo de los documentos... IX.*, str. 76; Francisco Combés, op. cit., str. 436.

10. H(oracio) de la Costa, *The Jesuits in the Philippines*, Cambridge 1967, str. 443—444.

11. Francisco Combés, op. cit., str. 728.

12. Ibid., str. 511.

13. Ibid., str. 734 (tam še drugi podatki o Sanciniju).

14. Welt-Bott, 27. del, Wien 1748, str. 35.

15. Welt-Bott, 26. del, Wien 1748, str. 42.

16. Pablo Pastells, *Catalogo de los documentos... IX.*, str. 67—69.

O CESTNEM OMREŽJU NA SLOVENSKEM ŠTAJERSKEM V 18. STOLETJU

JOZE CURK

V prejšnjem sestavku smo se seznanili s stanjem cestnega omrežja na slovenskem Štajerskem v 17. stoletju, v tem pa se bomo z njegovimi spremembami in izboljšavami v 18. To stoletje se je v zvezi z upravnimi in gospodarskimi reformami lotilo velikopoteznejše in celoviteje obnove cestnega omrežja kot prejšnja, kar pa so proti koncu stoletja upočasnile turške in francoske vojne. Z leti 1717 in 1719 so se za ceste začeli boljši časi, ki so predvsem stremeli po večji načrtnosti pri vzdrževanju cestnega omrežja. Posebna skrb je veljala cesti Dunaj—Trst z odcepoma proti Gorici in Reki, ki je postala glavna prometna žila Avstrije in že leta 1725 dejansko državna z 2/3 njenih mitnin vred. Leta 1715 so začeli s pripravo načrtov za njeno obnovo, leta 1717 pa z deli, ki so na Štajerskem trajala do leta 1729, na Kranjskem pa celo do leta 1753. O vseh teh delih je ohranjenega mnogo arhivskega gradiva, iz katerega se da razbrati njena gradbena zgodovina in s tem tudi zgodovina na-

stajanja našega baročnega cestnega omrežja, ki je še vedno (kljub avtocestam) hrbtnica našega prometnega sistema. Zaradi boljše preglednosti bomo najprej obravnavali uso do glavne komercialne ceste na odseku Ernovž—Plač—Košaki.

Zaradi specifičnosti zemljišča se je na plačkem cestnem odseku delalo vsako leto, tako tudi na začetku 18. stoletja, ko je dela vodil cestni inšpektor Jožef Anton Müller (1708—1718), pri njih pa sodeloval mariborski gradbeni mojster Janez Weiss. Poročilo iz leta 1712 pravi, da je cestni odsek od Ernovža do križa, ki ga je imel na skrbi trg Ernovž, razširjen in obnovljen, vendar še vedno blaten. Od križa preko lapornate in glinaste Plačke gore do Plača, skozi Pichl in vzdolž Pesnice do Lajtersperka pa je v boljšem stanju. Cesta čez Plač je tlakana, v dolini pa je blatna in jo vzdržujejo s polaganjem vejevja in kamenja. Na meji mariborskega pomirja stoji križ, ki ga vzdržuje mariborska mitnica.